



# Ankara'da Suriyeli Göçmenlerin Yer Seçimi Tercihlerinin İncelenmesi ve Bir Etnik Kentsel Adacık Örneği Olarak Önder, Ulubey, Alemdağ Mahalleleri\*

*Exploring the Locational Preferences of Syrian Migrants in Ankara and a Case Study of Önder, Ulubey, and Alemdağ Neighborhoods as an Ethnic Urban Enclave\*\**

**Sezen SAVRAN**

Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara, Türkiye  
sezensavran@gazi.edu.tr

**N. Aydan SAT**

Prof. Dr., Öğretim Üyesi, Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara, Türkiye  
bnecibe@gazi.edu.tr

DOI: 10.5505/jas.2019.33154

## Öz

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı, yoğun bir nüfusun ülkesinden zorunlu olarak ayrılmasına neden olmuştur. 2011-2015 yılları arasında Suriye sınırında uygulanan açık kapı politikası sonucu Türkiye'de, milyonlarca ifade edilen göçmen nüfus yaşamaya ve bu süreçte kentlerde büyük oranda kendiliğinden gelişen göçmen yerleşimleri oluşmaya başlamıştır. Bu çalışmanın iki temel amacı bulunmaktadır: (1) Ankara ilindeki Suriyeli göçmen nüfusun dağılımını ortaya koymak ve (2) bu dağılıma göre en yoğun göçmen yerleşim yeri olan Önder, Ulubey ve Alemdağ mahallelerinin derinlemesine bir incelemesini yapmaktır. Araştırma, çoğunlukla batı yazınında tartışılan "Getto" ve "Kentsel Adacık" kavramlarını karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Bu kavramların içeriği, kuramsal çerçeveyi şekillendiren bir çıkış noktası oluşturmaktadır. Araştırma yöntemi; nicel ve nitel verilerden bir arada yararlanan karma araştırma desenidir. Bu araştırma üç mekânsal ölçek içermektedir: İl (Ankara), İlçe (Altındağ) ve Mahalle (Önder, Ulubey ve Alemdağ). İl ve ilçe ölçeğinde nicel veri setlerinden yararlanılarak nüfusun mekânsal dağılımı ve benzeşmezlik endeksi hesaplamaları yapılmıştır. Mahalleler ölçeğinde ise gözlem, anket ve derinlemesine görüşmelerden yararlanılarak "Kentsel Adacık" kavramı örnek incelemesi üzerinden tartışılmıştır. Ankara ili ve Altındağ ilçesinde Suriyeli göçmenlerin mekânsal dağılımının orta ve yüksek derecedeki ayrışmanın sınırında olduğu görülmüştür. Etnik kentsel adacığın; oluşumunda, zorunluluk ve gönüllülüğün üst üste bindiği, işgücünde Siteler bölgesi ile doğrudan bağlantılı olduğu, kısmen kendi yerel ekonomisini oluşturduğu, tamamen dışlayıcı olmayan bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir. Kentsel adacığın, içerisinde yaşayan göçmen nüfusa hem olumlu hem olumsuz etkileri olduğu görülmüştür.

**Anahtar sözcükler:** Uluslararası göç, Suriyeli göçmenler, Etnik mekânsal ayrışma, Kentsel adacıklar, Benzeşmezlik endeksi, Ankara

\* Bu makale, Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında Sezen Savran tarafından Prof. Dr. N. Aydan Sat danışmanlığında yürütülmekte olan (tamamlanmamış) "Ankara'da Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Farklılaşan Gündelik Yaşam Pratikleri; Altındağ Örneği" adlı doktora tezine dayandırılarak hazırlanmıştır. Makaleye konu olan çalışma, "Ankara'da Yaşayan Suriyeli Göçmenlerin Mekansal Dağılım Deseni ve Gündelik Yaşam Pratikleri" adlı araştırma projesi ile VEKAM 2019 Araştırma Ödülü'nü almaya hak kazanmıştır.

\*\* This article is based on the (incomplete) PhD thesis by Sezen Savran entitled "Differentiating Everyday Life Practices of Syrians under Temporary Protection in Ankara: The Case of Altındağ" conducted at Gazi University, Faculty of Architecture, Department of City and Regional Planning under the supervision of Prof. Dr. N. Aydan Sat. The subject of the article was awarded VEKAM 2019 Research Award with research project entitled "Spatial Distribution Pattern and Everyday Life Practices of Syrian Immigrants Living in Ankara."



## Abstract

The Syrian civil war, which began in 2011, has forced a large percentage of the population to leave the country. Millions of Syrian immigrants have begun to live in Turkey because of the open-door policy implemented by the government at the Syrian border between 2011-2015. This process has led to mostly self-developed ethnic settlements being formed in cities. The two main purposes of this study are: (1) To determine the distribution of the Syrian migrant population and (2) to conduct an in-depth survey of the Önder, Ulubey and Alemdağ neighborhoods, which is where most Syrian migrants in Ankara live. The research conducts a comparative study of the "Ghetto" and "Urban Enclaves" concepts mainly discussed in western literature. These concepts constitute a starting point that shapes the theoretical framework. The methodology of the study is a mixed research pattern that combines quantitative and qualitative data. This research includes three different spatial scales: province (Ankara), district (Altındağ) and neighborhood (Önder, Ulubey and Alemdağ). The spatial distribution of the population has been visualized, and the dissimilarity index values calculated, by using quantitative data sets at both the provincial and the district scale. The urban enclave concept is discussed at the neighborhood scale through a case study by using observations, surveys and in-depth interviews. The locational preferences of Syrian migrants in Ankara province and in the Altındağ district has caused a medium to high degree of spatial segregation. It has been determined, in terms of the urban enclave, that its formation has been due to both voluntary, as well as forced, factors. This is directly linked to the 'Siteleer' industrial area of the workforce, which partly constitutes its own local economy and is not entirely exclusive. It has been found that the Urban Enclave has both positive and negative effects on the resident migrant population.

**Keywords:** International migration, Syrian migrants, Ethnic spatial segregation, Urban enclaves, Dissimilarity index, Ankara

## Giriş

Orta Doğu bölgesinde "Arap Baharı" olarak tanımlanan sürecin Mısır, Bahreyn, Libya ve Fas'tan sonra ulaştığı ülke Suriye olmuştur. 15 Mart 2011 tarihinde rejim karşıtı gösteriler başlamış, ülke zamanla artan çatışmalar sonucunda iç savaşa sürüklenmiştir (Erdoğan, 2015). İç savaşın ülke geneline yayılması ve hayatın yaşanmaz duruma gelmesiyle, kendilerini risk altında hisseden ve temel ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma düşen Suriyeliler; çareyi ülkelerini terk etmekte bulmuşlardır (Tunç, 2015). Türkiye; Suriye'deki savaştan kaçan sivil halkın sığınacağı ülkelerin başında gelmiştir. Göçmenlerin Türkiye'yi tercih etmelerinin en temel nedenleri; mekânsal yakınlık, ortak sosyo-kültürel yapının varlığı ve Türkiye devletinin uyguladığı göç politikalarıdır (Harunoğulları ve Cengiz, 2014).

Suriye'den Türkiye'ye doğru yaşanmaya başlayan yoğun göç sonrası ulusal mevzuatta yeni düzenlemeler yapılmıştır. "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" ile "Geçici Koruma Yönetmeliği" yürürlüğe girmiştir. Türkiye'de güncel olarak Avrupa'dan gelen kişilere "mülteci," Avrupa dışından gelen kişilere "şartlı mülteci," mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde ölüm cezası, işkence, şiddet vb. olaylara maruz kalacak olan vatansız kişilere "ikincil koruma" statüsü verilmektedir. "Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış,

ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabileceği" ifadesi de bu kanunda yer alan bir diğer statüyü belirlemiştir ve Suriye sınırından geçen gruplar da bu statüye sahip olmuştur. Ancak göçün yaklaşık yedinci yılına gelinen noktada geçicilik yaklaşımı sürdürülebilir bir çözüm olarak değerlendirilmemekte, uzun vadeli ve daha etkili çözümlerin geliştirilmesi ihtiyacı giderek artmaktadır.

Geçici koruma altındaki Suriyeli göçmenler; kentlerde barınma ve istihdam olanaklarına en kolay ve en hızlı biçimde ulaşabilecekleri kanalları kullanmış ve göç yazınında da sıkça karşılaştığı üzere birçok kentte göçmen yoğunluklu yerleşimler oluşturmuştur. Diğer bir deyişle kentlerdeki Suriyeli göçmen yerleşimlerini, çoğunlukla spontane olarak işleyen barınma ve işgücüne katılım süreçleri yönlendirmiştir. Bu çalışmanın amacı, Ankara kentindeki Suriyeli göçmenler özelinde mekânsal yoğunlaşmanın bilimsel olarak ortaya koyulması ve Ankara'daki en yoğun Suriyeli göçmen nüfusa sahip yerleşimin daha detaylı bir biçimde betimlenmesidir. Bu araştırmanın kavramsal arka planını, Avrupa ve Amerika'dan gelişen ve mekânsal yoğunlaşmayı tanımlayan "getto" (Park, Burgess ve Mckenzie, 1925; Wirth, 1927; Clark, 1965; Massey ve Denton, 1989; Haynes ve Hutchison, 2008) ve "kentsel adacık" (Peach, 1996;



Cartier, 2001; Marcuse, 2005; Varady, 2005; Abrahamson, 2006; Stavrides, 2010) kavramları oluşturmaktadır. Bu kavramların zaman içinde değişimi, kategorileri ve ölçüm yöntemleri; Ankara ili ve Altındağ ilçesi örnekleri üzerinden yerel dinamiklerin de göz önünde bulundurulduğu bir zemine oturtulmaya çalışılmıştır. Sayısal veriler, mekânsal yoğunlaşma endeksleri ile anket ve görüşme sonuçlarından; Ankara'daki Suriyeli göçmen yoğunluklu yerleşmenin tanımlanması ve betimlenmesinde yararlanılmıştır.

İlk bölümde literatürde mekânsal yoğunlaşmayı tanımlayan kavramlar, bu kavramların zaman içinde değişimi, kategorileri ve ölçüm yöntemleri aktarılmaktadır. İkinci bölümde Suriye göçü sonucu Ankara'da oluşan mekânsal yoğunlaşma deseni, söz konusu kent parçasının tarihsel oluşum ve gelişim süreci ve güncel durumunun literatür ışığında detaylı bir incelemesine yer verilmiştir. Son bölümde ise elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve geleceğe dair çözüm önerileri geliştirilmiştir.

### Getto ve Kentsel Adacık

Sosyal yapının mekânsal olarak ayrışması, kent sosyolojisinin araştırdığı en temel ve en önemli olguların başında gelmektedir. Bu ayrışmanın dinamiklerini; toplum yapısındaki etnik köken, dini aidiyet, mezhep ayrımı, ekonomik sınıfsal yapı gibi farklılıklar etkilemektedir. Daha genel bir perspektiften ise eşitsizliklerin, dışlamanın, demokratik planlama anlayışının hayata geçirilememesinin; kentlerde toplumsal parçalanma eğilimini ve bunun da mekâna yansımaları beraberinde getirdiği görülmektedir (Angotti, 2013).

Kentlerdeki sosyal ve mekânsal ayrışma, tarihsel olarak oldukça eski dönemlere gidiyor olsa da 21. yüzyılda yaşanan ekonomik, sosyal ve mekânsal dönüşümler, ayrışmanın da çeşitlenmesine, derinleşmesine, boyut, form ve yer değiştirmesine, ayrışmayı yaratan sebeplerin gitgide daha çok iç içe geçmesine neden olmuştur. Peter Marcuse, 1995 tarihli çalışmasında, post-modern dönemin öncekine göre yeni bir tür "bölümlenmiş kent" (partitioned city) ortaya koyduğunu dile getirmiştir. Söz konusu ayrışma veya bölümlenmelere ilişkin tarihsel olarak bazı terimler geliştirilmiştir. Aşağıda bu tanımlamaların ortaya çıkışı ve günümüze gelinceye dek yaşadığı dönüşüm özetlenmektedir.

Sosyal ve mekânsal olarak ayrılmış olan bölgeleri tanımlayan kavramlar arasında en yoğun kullanılanlardan biri

'getto' terimidir. İlk örneklerinden itibaren gettolaşma ve gettolar konusunda yapılan çalışmalar, incelenen örnekler üzerinden kavramsallaştırılmıştır. Bu nedenle varılan sonuçlar üzerinde o ülkenin, o kentin, yerel ve azınlık nüfusun ve benzeri pek çok farklı dinamiğin etkisi söz konusudur. Kavramsallaştırmaya yönelik en önemli güçlük de aslında buradan kaynaklanmaktadır. Ancak yine de birden çok örnekte ortak olarak belirlenen bazı durumlara da rastlanmıştır. Bu nedenle hangi tanım altında incelenirse incelenirse; bu mekânsal yapılarda tespit edilen özelliklerin, yeni gelişen mekânsal yapıları betimlemede yol göstereceğini unutmamak gerekir.

Tarihteki ilk getto, 1500'lü yıllarda Venedik'in kuzeybatısında yer alan ve Yahudilerin yaşadığı Cannaregio adası olarak kabul edilmektedir. Venedik yönetiminin izniyle, çoğunlukla iş adamı ve tefecilerden oluşan ilk Yahudi grubun kente yerleşmeye başlaması, 1300'lü yıllara dayanmaktadır. Yahudilerin farklı yaşam tarzları dolayısıyla bir arada yaşama eğilimi gösterdiği düşünülebilir. Ancak asıl mekânsal kapatma, o dönemde kesin bir adı, teşhisi ya da tedavisi olmayan frengi hastalığının, Yahudilerin yerleşmeleri sonrası kente yayıldığı düşüncesi ile gerçekleşmiştir. Venedik yönetimi bu konuya yönelik olarak 29 Mart 1516 tarihinde bir yasa çıkarmıştır. Yahudilerin mülkiyet edinmeleri, çeşitli işlerde çalışmaları, Hristiyanlar ile evlenmeleri yasaklanmış; hatta Cannaregio adasının gün batımından sonra kapıları kapanarak etrafında devriyelerin gezdiği bir kent parçasına dönüştürülmüştür (Hutchison ve Haynes, 2012). "Getto" teriminin kökleri de Cannaregio adasının dökümhane olarak kullanılması nedeniyle İtalyanca dökme fiili olan "gettare"den gelmektedir (Sennett, 2017). Görüldüğü gibi ilk getto örneği tartışmasız olarak farklı özellikleri nedeniyle toplumdaki bir alt grubun dışlanması sonucu ve zorunlu olarak oluşmuştur.

19. yüzyıl sonundan itibaren gelişen getto literatürü, yine Yahudilere ve özellikle Amerika kentlerindeki siyahilere odaklanmaktadır. Chicago Okulu'nun ünlü çalışmasında (Park, Burgess ve McKenzie, 1925); Chicago kentinin Afro-Amerikan gettosu, siyah kuşak (black belt) olarak gösterilmiştir. Okul ayrıca getto alanlarına ilişkin olarak azınlık nüfus yoğunluğu, mekânsal ayrışma, homojen ilişkiler, sosyal dışlanmışlık gibi göstergeler tanımlamıştır. Aynı yıllarda konu ile ilgili bir diğer klasikleşen çalışmayı ortaya koyan Wirth (1927), gettoyu birinci nesil göçmenlerin yaşadığı ve zaman içinde asimile olarak ayrılıp diğer etnik grupların toplanması için bıraktığı bir model olarak



tanımlamıştır. Chicago Okulu da benzer şekilde gettoda yaşayan ilk kuşağın kent merkezinde yer alan ticaret ve sanayi faaliyetlerinin çevresindeki çöküntüleşmiş alanda yaşadığını; ikinci kuşağın bu bölgenin etrafını saran ikinci halkaya, üçüncü kuşağın ise daha çeperde yer alan üst gelir grubu banliyölerine yerleşme amacını taşıdığı iddia etmiştir. “Üç nesilde ilerleme modeli” olarak adlandırılan bu teori, Wirth’in çalışmasında olduğu gibi kentin yerleşilen bölgeleri değişiyor olsa da ayrışma durumunun devamlılığına dikkat çekmiştir.

Amerikan literatüründeki ilk dönem çalışmalar ayrıca ayrışmayı ölçme, siyahi gettolarını betimleme, beyazların ırkçı tutumlarının gettoların oluşumundaki rolünü inceleme, gettoda yaşama halinin kalıcılığını araştırma, gettolarda gelişen yoksulluk ve azınlık kültürlerini ortaya koyma gibi amaçlar taşımıştır. 1970 sonrası dönemde getto kavramına “hiper” ön eki getirilmiş, ABD kentlerindeki ayrışmanın ve kapanmanın derecesinin çok yüksek hale geldiği siyahi gettolar bu terimle ifade edilmeye başlanmıştır (Massey ve Denton, 1989). Yaygın olarak Amerikan kentlerindeki kümelenmeler çalışılmış olsa da dünyanın hemen her yerinde benzer mekânsal yapılardan söz edilebilmektedir. Berlin’de Türkler, Paris’te Cezayirli, Londra’da Pakistanlılar, Helsinki’de Somalililer, Amsterdam’da Surinamlılar ve liste çok daha uzatılabilir.

2000 sonrası döneme gelindiğinde, konu ile ilgili şu sorular yöneltilmeye başlanmıştır: Getto kavramı içerik olarak hâlâ kullanılabilir ve geçerli midir? Getto, ABD bağlamı dışında da dünyanın farklı kentleri için genelleştirilebilir ve uygulanabilir bir kavram mıdır? (Haynes ve Hutchison, 2008). Getto kavramının sosyo-mekânsal ayrışmanın her biçimini karşılamakta yeterli olmadığı tartışması, görece daha güncel kullanımlı olan kentsel adacık (*urban enclave*) kavramının gelişmesine yol açmıştır. Marcuse (2005), mekânsal dışlanma sonucu oluşan kümelenmeleri getto; bir araya gelme ve ortaklık kurma sonucu oluşan kümelenmeleri ise kentsel adacık olarak tanımlamıştır. Abrahamson (2006), kentsel adacıklar kavramı ile getto kavramını birbirinden ayıran en önemli özelliğin, ekonomik kendine yeterlik olduğunu ifade etmiştir. Yazarın tanımlamasına göre kentsel adacıklar, kendi içinde formel sektörler yaratan, ticari ve hatta turistik birimlerin yer aldığı, ekonomik kendine yeterli bölgeler iken; gettolar daha ziyade kayıt dışı ve hatta illegal ekonomik faaliyetlerin mekânıdır.

Kentsel adacık ve getto kavramlarının ilk ayrımında; kentsel adacıklar olumlu, gettolar ise olumsuz özellikleri içeren kümelenmeler olarak algılanmıştır. Örneklenecek olursa, Amerika kentlerindeki “Chinatown” benzeri kısmen turistik hale gelmiş nüfus kümelenmeleri, kentsel adacık olarak tanımlanmıştır. Yapılan katı ve kesin ayrımlar, sıralanan özelliklerin birbiri içine geçtiği durumların ister istemez dışarıda bırakılması, bazı yerleşmelerin doğrudan suçun mekânı olarak kabul edilmesi gibi riskler barındırmaktadır. 1965 yılında kaleme aldığı klasik eserinde Clark, gettoların hem olumlu hem olumsuz özellikler barındıran yerleşimler olduğunu şu ifadelerle ortaya koymuştur: “Getto paradoks, çatışma ve ikilemdir. Getto umuttur ve umutsuzluktur, değişim arzusudur ve ilgisizliktir, canlılıktır ve durgunluktur, cesarettir ve mağlubiyettir, iş birliğidir ve şüphedir. Asimilasyona doğru yükselmez ve gettodaki koruyucu duvarların içinde yabancılaşma ve geri çekilmez” (Clark, 1965, ss.11-12).

Bu noktada gettonun kendi içinde bir kültür yarattığı da unutulmamalıdır. Jazz, blues, hip-hop gibi müzikler, kendine özgü giyim tarzları, davranış biçimleri, vb. gettoda yaşayan insanlara yaşadıkları mekânların sembolik kodları olarak sirayet etmektedir. Ancak bu kültürel aidiyet, kuşaklar boyu belirlenmiş bir çemberin dışına çıkamama gibi bir riski de beraberinde getirmektedir (Vervoort, 2012).

Görüldüğü gibi her yönüyle olumlu veya her yönüyle olumsuz bir durumdan bahsetmek mümkün gözükmemektedir. Varady (2005) de kentsel adacıklar ve gettoların arasında kavramsal olarak kesin bir ayrım yapılmasının ve kentsel adacıkların doğrudan pozitif, gettoların ise doğrudan negatif olarak değerlendirilmesinin doğru olmadığını altını çizmektedir. Yazara göre bu paradigma artık geçerliliğini yitirmiştir. Bu tip bölgelerde belli durumlarda dayanışma, dış tehditlerden korunma gibi avantajların yanında; toplumdaki ayrılmış olma, kısıtlı olanaklara sahip olma gibi dezavantajlar da söz konusudur (Peach, 1996).

Son dönemde gerçekleştirilen çalışmaların bazılarında ise kentsel adacık, bir çerçeve kavram olarak ele alınmaya başlamıştır (Coutard, 2002; Wissink, 2013). İşlev olarak konut, konut dışı veya karma kullanımlı diğer ayrılmış alanların tümü kentsel adacık olarak anılabilmektedir. Cartier (2001), adacıkları; kapalı site, gecekondu gibi konut alanları, karma kullanım alanları, alışveriş merkez-



leri (AVM), yaya bölgeleri, özel ekonomik bölgeler gibi alanların tümünü kapsayacak biçimde açıklamaktadır. Wissink ve diğ. (2012), benzer şekilde geniş çerçeveden bir tanımlama yaparak; kentsel adacıkları belirli sosyal, kültürel, işlevsel ve ekonomik gruplar veya faaliyetler için ayrılmış alanlar olarak açıklamaktadır. Stavrides (2010), 21. yüzyıl kentlerini “kentsel adacıkların zoraki bütünlüğü” olarak tanımlamaktadır. Yazara göre günümüzün modern metropollerini, adeta azgın bir deniz olan kaotik kent bütününde kendi içine dönük takım adalar bütünüdür. Kentsel adacıklar artık şehrin her yerindedir. Kentin merkezi bölgelerinde veya çeperlerinde konumlu olabilmekte; aksiyel, adalar veya cepler gibi farklı formlara sahip olabilmektedir. Belirli ayrıştırıcı sınırlara sahip oldukları söylenebilmektedir ve bu sınırlar fiziksel olarak belirlenmiş veya bölge sakinleri tarafından bilinen ancak fiziksel olmayan sınırlar da olabilmektedir.

### Göç Sonucu Oluşan Kentsel Adacıklar

Sosyo-mekânsal ayrışmayı ve etnik kentsel adacıkları yaratan süreçlerin başında göç gelmektedir. Konu ile ilgili yazında mekânsal ayrışmayı göç ile ilişkilendiren pek çok çalışma bulunmaktadır (Logan ve diğ., 2002; Marcuse, 2005; Angotti, 2013). Kente yeni gelen göçmen gruplar, çoğunlukla bir kümelenme oluşturma eğilimi taşımaktadırlar ve sürekli olarak artan insan hareketliliği, mekânsal ayrışmanın çeşitliliğini genişletmektedir. Getto ve kentsel adacık kavramlarının karşılaştırmasında başvurulacak zorunluluk ya da gönüllülük ayrımının göçmenler özelinde düşünülmesi halinde, zorunluluk ve gönüllülüğün üst üste bindiği söylenebilmektedir. Çünkü kente yeni gelenler çok da fazla tercih imkânına sahip olamamakta, kısıtlı kaynakları ve farklı sosyal sermayeleri nedeniyle bir arada ve kent bütününden ayrı yerleşimler oluşturmaktadır (Logan ve diğ., 2002). Diğer bir deyişle; toplumdaki azınlık ve dezavantajlı sosyal gruplar, kendi istekleri ile bir araya toplanmış ve mekânsal olarak ayrılmış gibi gözüküyor olsa da bu durumu zorunlu kılan dış unsurlar daima mevcuttur.

Göç sonucu oluşan adacıkların konum ve formlarının oluşumunda ise ilk olarak yer seçenlerin gerekçeleri önem kazanmaktadır ve bu gerekçelerin başında iş piyasasına giriş ve çalışma yerine yakın bir konut gelmektedir. Bazı durumlarda ise kimsenin bulunmak istemediği kent parçaları da bir yerleşim yerine ihtiyaç duyan azınlık grupların bu ihtiyacına cevap verebilmektedir (Abrahamson, 2006). Bu konuda bir örnek olarak;

Almanya ile Türkiye arasında imzalanan işçi anlaşması ile Berlin'e yerleşen Türk işçiler, o dönemde yeni inşa edilen ve kimsenin oturmak istemediği Berlin duvarı bitişindeki mahallelere yerleşmişlerdir. Ancak duvarın yıkılmasından sonra kentin en merkezi bölgelerinden biri haline gelen adacık üzerinde de soylulaşma baskısı oluşmaya başlamıştır. Harvey (2019), tüm bunlara ek olarak gettoda yaşayanların ulaşımına ayıracak paralarının kısıtlılığı nedeniyle çalışma konumlarına uzaklaştıkça toprak kullanımı için sağlayabilecekleri tekliflerin de azalacağına dikkat çekmektedir. Bu durum kent merkezlerinde konumlanan gettoları da açıklayan nedenlerden biridir. Ancak ne var ki zengin grubun tercihlerini değiştirip tekrar kent merkezinde yaşamaya karar vermesi halinde; bu tercihi dayatabilme ve kentin mekânsal yapısını değiştirebilme yetisine sahip olduğu da bir diğer gerçekliktir (Harvey, 2019). Bir alana öncü bir grubun yerleşimi sonrası, diğer sakinleri mknatıs gibi çekmesi de kaçınılmaz bir sonuçtur. Bu süreç göç sonucu oluşan birçok etnik adacıkta karşılaşılan bir durumdur.

Bazı yazarlar göçmen nüfusun toplumdan ayrı bir konumda yaşamasının ve kendi kendini denetleyen topluluklar halinde var olmasının, bazı olumlu etkilerinin de var olduğunun kabul edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Touraine (2002), mekânsal ayrışmanın topluluklar arası iletişim kurulmasını engelleme riski bulunmasına karşılık, tersi durumun asimile edilme riski bulunduğunu dile getirmektedir. Peach (1996) de benzer şekilde ayrışmanın, toplumun asimile edici veya çoğulcu olma potansiyeli ile bağlantılı olduğuna dikkat çekmektedir. Diğer bir örnek çalışmaya imza atan Vuddamalay (2007), göçmen ve mülteci kentsel adacıklarının uyum sürecinde kilit rollere sahip olduğunu ifade etmektedir. Yazar, sıklıkla olumsuz bir şekilde betimlenen etnik kentsel adacıkların gizil rollerinin, şehirlerde göçmen ve mülteci dalgalarının barındırılması ve yeni enformel ve kurumsal misafirlik politikalarının geliştirilebilmesi açısından önem taşıdığını belirtmektedir.

İşık ve Pınarcıoğlu (2012), göçmenlerin formal konut ve iş piyasalarına girmede yaşadıkları zorluklar, enformel piyasalarda da sonuna kadar mücadele etme gerekliliklerinin, oluşturulan ağlarda ve kentsel adacıklardaki sinerji ile aşılmaya çalışıldığını ifade etmektedir. Böyle bir ortamda göçmenler, kendilerinden önce göç edenlerin de yardımıyla ciddi bir sömürü sisteminin içine giriyor olsalar da en azından hayatlarını sürdürecektir bir ortam arayışındadırlar. Özetle göçmenlerin oluşturduğu kentsel



adacıklarda azınlık grubun topluma nasıl uyum sağlayacağı, ayrılmış olanların avantajları ve dezavantajları gibi sorular da önem kazanmaktadır.

Suriye'den Türkiye'ye yaşanan göç sürecinde de yukarıda özetlenen biçimde etnik kentsel adacıkların oluşacağını tahmin etmek güç değildir. Ancak bu sürecin nasıl geliştiği, hangi şehirlerde ne tür mekânsal ayrışma dinamiklerinin yaşandığı ve oluşan yapıların sahip oldukları özellikler gibi konular önemli araştırma alanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yönde bir akademik yazın, oluşum aşamasındadır. Örneğin Selvin (2016), araştırmasında 2011-2015 yılları arasında Suriyeliler konusunda Türkiye akademisinde yapılan çalışmalara ilişkin bazı veriler ortaya koymuştur. Bu çalışmaların disiplinlere göre dağılımında sosyoloji, en büyük orana sahip iken; "Kent Çalışmaları" başlıklı kategoriye bir araştırma dahil edilmiştir. Takip eden yıllarda Suriyeli göçü ile mekân ilişkisini kuran çalışmalarda da şüphesiz artış yaşanmıştır. Ancak konunun daha detaylı bir şekilde ortaya konabilmesi bakımından bu alandaki çalışmalara halen ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

TEPAV tarafından hazırlanan "İstanbul'da Suriyeliler ve Savaş Sonrası Suriye Gettoları" başlıklı rapor, bu çalışma ile bazı paralellikler göstermektedir (Kavas ve diğ. 2019). Çalışmada getto kavramının içeriğine ve anlamsal dönüşümüne tarihsel olarak bakıldıktan sonra, son dönemdeki kavramsal açıklık "savaş-sonrası gettolar" terimi ile doldurulmuştur. Yöntem olarak Chicago Okulu temsilcilerinin ortaya koyduğu getto kavramının temel özelliklerini yansıtan ölçütlerden ve ayrıca gözlem, anket ve mülakatlardan yararlanılmıştır. Bu doğrultuda Osmanlı'dan günümüze bazı örnek alanlar seçilerek, bu yerleşimlerin getto özelliği taşıyıp taşımadığı sorgulanmıştır. Çalışmada benimsenen değişkenler; yalıtılmış alan, mekânsal ayrışma, homojen ilişkiler, sosyal dışlanma ve nüfus yoğunluğudur.

Rapor kapsamında incelenen son örnek alan; bu çalışmanın saha araştırmasının da gerçekleştirildiği mahallelerden biri olan Önder mahallesidir. Getto ölçütlerine göre Önder mahallesinde nüfus yoğunluğu bakımından nüfusun % 90'ını Suriyelilerin oluşturduğu, mekânsal ayrışma bakımından 2010'daki Suriye Savaşı'ndan sonra Suriyeli göçmenlerin alana yerleşmeye başladıkları, yalıtılmış alan bakımından mahallenin herhangi bir strüktür tarafından yalıtılmış olmadığı ancak mahallenin kendi içerisinde görülmeyen bir izole alan yarattığı, homojen ilişki-

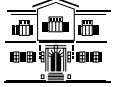
ler bakımından Suriyelilerin kendi aralarında ekonomik anlaşmaları olduğu ve tabelalarda sıklıkla Arap alfabesi kullanıldığı, sosyal dışlanma bakımından ise Türklerle Suriyeliler arasında kavga ve tartışmaların yaşandığı bulgularına ulaşılmıştır. Aynı araştırma yöntemi, daha ayrıntılı olarak İstanbul'un Fatih, Sultanbeyli ve Sultan-gazi ilçelerinde yaşayan Suriyeli göçmenler için de uygulanmıştır.

Suriyelilerin Türkiye'nin farklı şehirlerinde oluşturdukları kentsel adacıklara ilişkin incelemeler yapan başka araştırmalara da rastlanmaktadır. Örneğin Sönmez (2016), çalışmasında Gaziantep ilindeki Suriyeli nüfusun mahalle ölçeğindeki dağılımından ve arazi rayiç değerleri verilerinden yararlanılarak bazı tematik haritalar oluşturmuştur. Çalışmanın bulgularında; şehir merkezinin kuzeyinde kalan Karşıyaka bölgesi ile şehir merkezinin güneyinde benzer şartlara sahip Cumhuriyet-Vatan mahalleleri arasındaki alanlarda, Suriyeli nüfusun sayısal olarak en fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Yazar bu bölgelerde "gettolaşma riskinin bulunduğu" ve "bu mahallelerin mutlaka özel olarak mercek altına alınması" gerektiğini dile getirmiştir. Benzer bir diğer çalışmada Konya'da yaşayan Suriyeliler üzerine Alptekin ve diğ. (2018); şehirde kentsel dönüşüm süreci yaşanan Şükran ve Şems mahallelerinde Suriyelilerin oluşturduğu "getto" benzeri yerleşimlerin bulunduğunu belirtmiştir.

Bu çalışma, Ankara kentindeki en yoğun göçmen yerleşimine ilişkin detaylı bilgiler sunması, getto kavramının güncel bir kullanımı olan "kentsel adacıklar" teriminden yararlanılması ve nicel verilerden elde edilen sonuçların nitel verilerle desteklendiği yeni bir karma araştırma yöntemi geliştirmesi nedenleriyle akademik yazına katkı sağlayacaktır.

### **Kentsel Adacıklar İçin bir Kategorileme Denemesi ve Mekânsal Yoğunlaşma Ölçüm Yöntemleri**

Yukarıdaki bölümde yapılan literatür özetinde görüldüğü gibi mekânsal olarak ayrılan kent parçaları; barındırdığı işleve, oluşumuna kaynaklık eden durumun zorunlu veya gönüllü olarak oluşmasına, kendilerini oluşturan grubun ekonomik yapısına, sakinlerinin toplumun hâkim yapısından farklı özelliğine, mekânın kapsayıcılığına ve kentin içerisindeki konumuna göre çeşitlenmektedir. Bu genel kategoriler içindeki alt gruplar, birbiri ile üst üste çakışmalar barındırmaktadır. Literatür taraması sonucu, yukarıda özetlenen tüm bu özelliklere göre yapılabile-



**Tablo I. Kentsel Adacıkların Farklı Kategorilere Göre Sahip Olabileceği Özellikler**

| İşlev   | Oluşum Şekli  | Ekonomik Yapı  | Azınlık Grup  | Kapsayıcılık   | Konum   |
|---|---|--|---|--|---|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>Konut</li> <li>Çalışma alanı</li> <li>Kamusal ve yarı-kamusal alanlar</li> <li>Karma kullanım</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Zorunlu (dışlanma sonucu)</li> <li>Gönüllü (dayanışma, kültürü devam ettirme)</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Alt gelir grubu</li> <li>Üst gelir grubu</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Milliyet</li> <li>İrk, etnik köken</li> <li>Din, mezhep</li> <li>Farklı cinsel kimlik</li> <li>Farklı yaşam tarzı</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>İçe dönük, girilemeyen</li> <li>Dışa açık, girilebilen</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Kent merkezi</li> <li>Kent çeperi</li> </ul> |

**Not:** Kategoriler, Peach (1996), Cartier (2001), Marcuse (2005), Varady (2005) ve Abrahamson'dan (2006) faydalanılarak yazar tarafından gruplandırılmıştır.

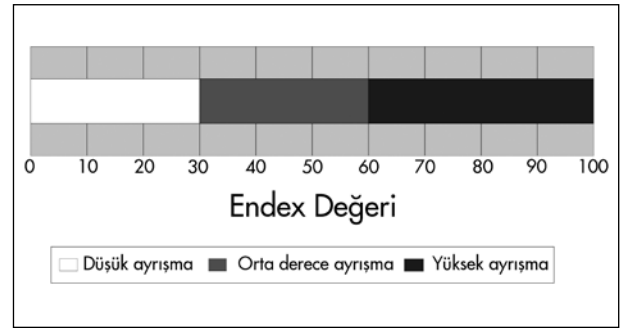
cek geniş kapsamlı bir kategorilendirme denemesi Tablo I'deki gibidir.

Belirli bir adacığın incelenmesi sırasında bu genel kategorilere küresel, ulusal ve yerel ölçekte farklı faktörlerin eklenebileceği unutulmamalıdır (Varady, 2005). Adacıkların temel kategorilerinin ötesinde, azınlık grubun yerel nüfus içerisindeki yoğunlaşmasını ölçmek için geliştirilen bazı matematiksel endeksler de bulunmaktadır. Otis Dudley Duncan ve Beverly Duncan (1955), Benzeşmezlik Endeksi'nin (*Index of Dissimilarity-ID*) bu yoğunlaşmayı ölçmede kullanılacak temel hesaplama olduğunu kanıtlamıştır. Benzeşmezlik endeksi, azınlıkların kente eşit dağılımının sağlanabilmesi için yer değiştirmesi gereken kişilerin oranı olarak tanımlanabilir. Bu değer hesaplanmasında kullanılan denklem aşağıdaki gibidir:

$$ID_{YX} = \sum_{i=1}^m \left| \frac{n_{yi}}{n_y} - \frac{n_{xi}}{n_x} \right|$$

Denklemden  $m$  ünite sayısını,  $n_{yi}$  i ünitesindeki yerel nüfus sayısını,  $n_y$  incelenen mekânsal toplamdaki yerel nüfus sayısını,  $n_{xi}$  i ünitesindeki azınlık sayısını ve  $n_x$  ise incelenen mekânsal toplamdaki azınlık nüfus sayısını ifade etmektedir. Sonuçta 0 ile 1 aralığında bir değer elde edilmektedir ve bazı çalışmalarda değer 100 katı alınarak 0 ile 100 arasında bir dağılım bulunduğu kabul edilmektedir. Massey ve Denton'un (1993) yorumlamasına göre; endeks değerinin 0 ile 30 arası olduğu durumlar düşük düzeyli ayrışmayı, 30 ile 60 arası olduğu durumlar orta derecede ayrışmayı ve 60 ile 100 arası olduğu durumlar yüksek düzeyli ayrışmayı göstermektedir (Şekil 1).

Otis Dudley Duncan ve Beverly Duncan'ın (1955) geniş etki bulan çalışmasından sonraki dönemde diğer bazı



**Şekil 1.** Benzeşmezlik endeksi değerine göre ayrışma düzeyi. Kaynak: Massey ve Denton, 1993.

araştırmacılar; Benzeşmezlik Endeksi'ne alternatif olabilecek ve mekânsal olarak daha hassas ölçüm yöntemleri üzerinde çalışmıştır. Azınlık nüfusa ilişkin ada/parsel ve hatta konut ölçeğinde konum bilgisi bulunduğu; yani kullanılan verilerin de daha detaylı olduğu durumda bu ölçüm yöntemlerinden faydalanılabilmektedir. Ayrışma yöntemlerine mekân boyutunu dahil eden ilk yazar, White (1983) olmuştur. "Mekânsal Yakınlık Ölçümü" (*Spatial Proximity Measure*); Amerika'nın 17 kentinden örneklemelerle, kentteki beyazların beyazlara, siyahların siyahlara ve siyahların beyazlara olan mesafelerini parsel ve blok bazlı olarak ölçüp karşılaştırmak için kullanılmıştır. Anselin'in (1995) "Mekânsal Toplulukların Yerel Göstergeleri" (*Local Indicators of Spatial Association - LISA*) endeksi de mekân boyutu bulunan bir endekstir. LISA göstergeleri; sadece tek bir yerdeki olağandışı yüksek veya düşük değerleri değil, yakın çevredeki değerleri de hesaba katarak öne çıkan yerleri (*hot spots*) belirlemektedir. Philpott'un (1978) tanımlayıp Jargowsky'nin (1997) geliştirdiği yöntemde ise eşikler tanımlanarak



belirli bir tür adacığa dahil olan veya olmayan yerleşimler belirlenmektedir.

Bu çalışmada Ankara ili ve Altındağ ilçe bütünü için Benzeşmezlik Endeksi yönteminin uygulanmasının nedenleri aşağıda açıklanmıştır:

- Benzeşmezlik Endeksi, bir bölgede yaşayan nüfusun farklı sosyal özelliklere göre, bu bölgeyi oluşturan alt birimlerde hangi düzeyde ayrışma olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle tarihsel olarak geçerliliğini korumuş temel bir ayrışma endeksidir. Alt birimlerdeki yerel ve azınlık nüfus verileri kullanılıyor olsa da ele alınan bölgenin bütününe dair bir fikir vermektedir. Sık kullanılan bir endeks olması dolayısıyla; daha önceden yapılmış araştırmalarda farklı şehirler için ulaşılan endeks değerlerine göre yorumlama yapma olanağı sağlamaktadır. Ankara ve Altındağ için hesaplanan ID değerleri de bu il ve ilçe bütününde ayrışmanın temel düzeyini ve farklı dönemlerde azınlık nüfusu barındıran şehirlere göre durumunu ortaya koymaktadır.
- Benzeşmezlik endeksinden sonra geliştirilen diğer mekânsal endeksler, azınlık grupların konum verilerini kullanarak daha hassas bir mekânsal ayrışma ölçümü yapılmasını amaçlamaktadır. Buradaki hassasiyet büyük oranda, ilçe veya mahalle düzeyindeki toplam nüfus verisi yerine, nokta konum verisi kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Ankara veya Altındağ için belirtilen detayda konum verisi bulunmadığından, diğer mekânsal ayrışma endeksleri kullanılamamaktadır.
- Ancak diğer taraftan; çalışmada daha detaylı mekânsal endeksler kullanılarak daha küçük birimler halindeki gruplaşmaların tümünün belirlenmesi yerine, azınlık nüfusun en yoğun yaşadığı yerleşimde araştırmayı derinleştirmek yöntem olarak benimsenmektedir. Bu derinlemesine incelemede ise nitel yöntemlerden faydalanılmaktadır. Kısacası araştırmanın nicel yöntemlerden yararlandığı bölümünde kullanılan Benzeşmezlik Endeksi'nin; ulaşılmak istenen bilgiye erişimde yeterli olacağı düşünülmektedir.

### Suriye Göçü ve Ankara

#### Araştırmanın Yöntemi

Alan çalışması, 3 ayrı ölçekte gerçekleştirilmiştir. Bu ölçekler; Ankara ili, Altındağ ilçesi ve Altındağ ilçesinden seçilen mahallelerden oluşmaktadır. İl bütününde ve

Altındağ ilçesinde gerçekleştirilen çalışmalar; mekânsal dağılım ve Benzeşmezlik Endeksi (ID) hesaplamaları ve yorumlamalarıdır. Dağılım ve hesaplamalarda il bütünü ilçelerden, Altındağ İlçesi mahallelerden oluşan alt birimlere göre ele alınmıştır. Altındağ ilçesi incelemesi sonucu, Suriyeli nüfusun en yoğun olduğu mahalleler seçilerek mahalle ölçeğindeki çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu mahalleler, birbirine sınır olarak bitişik konumda olan Ulubey, Önder ve Alemdağ mahalleleridir ve konut bölgelerinden oluşan kesimleri bir araya geldiğinde bütünsel bir yerleşim oluşturmaktadır.

İl ve ilçe ölçeğinde yapılan çalışmalarda İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Altındağ Kaymakamlığı İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ve Altındağ mahalle muhtarlarından edinilen veri setlerinden yararlanılmıştır. Benzeşmezlik Endeksi kullanılarak ilçe ve mahalle düzeyindeki veriler ile il ve ilçe bütünü için ayrışma değerleri hesaplanmıştır. Önder, Ulubey ve Alemdağ mahallelerinde ise gözlem, yerinde inceleme, anket ve mülakatlar yapılmıştır. 2018 yılı içerisinde belirtilen mahallelerde ikamet eden ve çalışan toplam 35 Suriyeli göçmen ile anket uygulaması yapılmıştır. Anket uygulaması, saha çalışması sırasında gönüllü olan kişiler arasından basit seçkisiz yöntem ile belirleme yapılarak yürütülmüştür. Belirtilen üç mahalle, Altındağ ilçesinde en çok sayıda Suriyeli göçmenin yaşadığı yerlerdir. Altındağ Kaymakamlığı İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile mahalle muhtarlarından alınan bilgilere göre 2018 yılı itibarıyla bu üç mahallede toplam yaklaşık 17.000 Suriyeli göçmen yaşamaktadır. Anket uygulamasında cinsiyete göre eşit temsil oranının korunmasına dikkat edilmiştir. Anketlere ek olarak 2017 ve 2018 yıllarında çeşitli zamanlarda toplam 10 kişi ile yarı yapılandırılmış derin görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yöneltilen sorular, görüşmecilerden elde edilmesi istenen konuya göre çeşitlendirilmiştir. Görüşme yapılan kişilerin ikisi yerel yönetim temsilcisi, ikisi Türk mahalleli, dördü sivil toplum kuruluşu çalışanı, biri ilköğretim müdürü ve biri Suriyeli işçi çalıştıran işverendir. Derinlemesine görüşmeler, Suriyeliler ile yürütülen anket çalışmasından elde edilen sonuçları desteklemesi bakımından mahallede yer alan farklı aktörler ile yürütülmüştür. Mahallelerin bağlı bulunduğu ilçe Belediyesi ve mahallede aktif olarak çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarından yetkililer, mahalle muhtarları, mahallede yer alan ilköğretim müdürü ve çok uzun süredir mahallede yaşayan Türk vatandaşı kanaat önderi, bu anlamda önemli bilgiler paylaşmıştır.





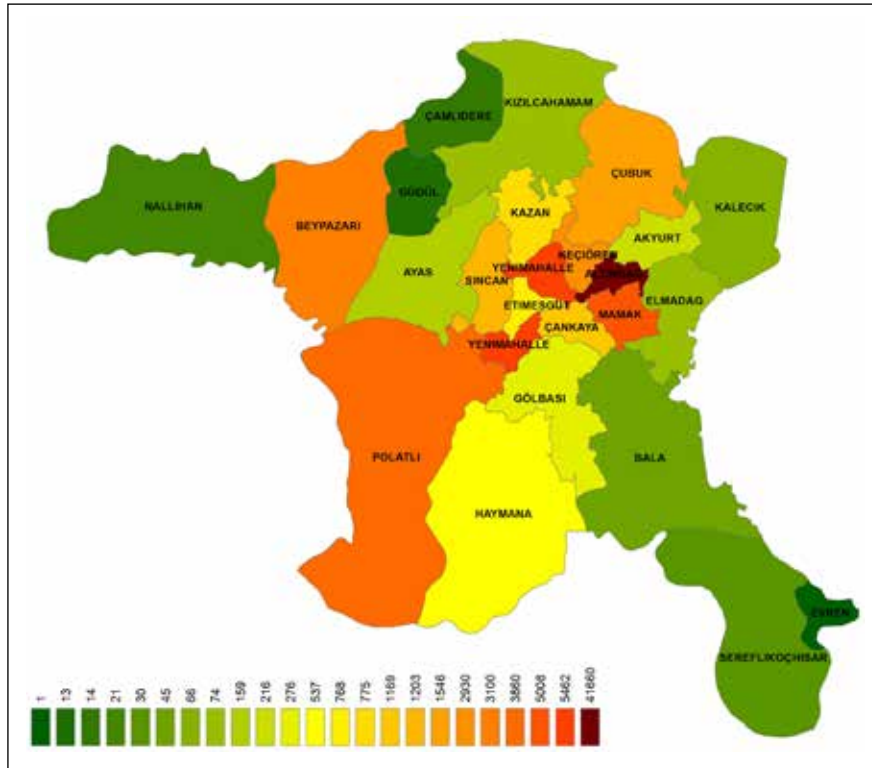
## Ankara İli ve Altındağ İlçesi'nde Sosyo-mekânsal Ayrışma ve Benzeşmezlik Endeksi

Türkiye özelinde getto benzeri mekânsal yapılanmalar düşünüldüğünde; gecekondular alanları, iç göç sonucu oluşan hemşehrlik mahalleleri, dış göç ile gelen Bulgarların yerleşti(rildiği) mahalleler, Roman mahalleleri, mezhep temelli Alevi mahalleleri gibi ayrışmalar aklı gelmektedir. Ancak Türkiye'deki örnekler hiçbir zaman Amerikan literatüründe tanımlanan gettolar kadar toplumdandan ve siyasetten izole olmamıştır. Özellikle gecekondular ile siyasiler arasında kurgulanan patronaj ilişkileri sonucunda bu alanların büyük bölümü zamanla daha çok kentle bütünleşen yerler olmuştur (Kılınc ve Bezci, 2011). Fakat 2010 sonrası dönemde yaşanan Suriye göçü, Türkiye'nin dış göç ve mekânsal ayrışma sürecinde benzeri görülmemiş bir kırılma noktası teşkil etmiştir.

Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) belirttiği üzere Suriye, son durumda 5 milyonu geçen göçmen nüfusu ile tarihteki en büyük kaynak ülke haline gelmiştir. 31 Ocak 2019 itibariyle BM'nin ilgi alanına giren Suriyeli göçmen sayısı 5.682.058'dir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün veri-

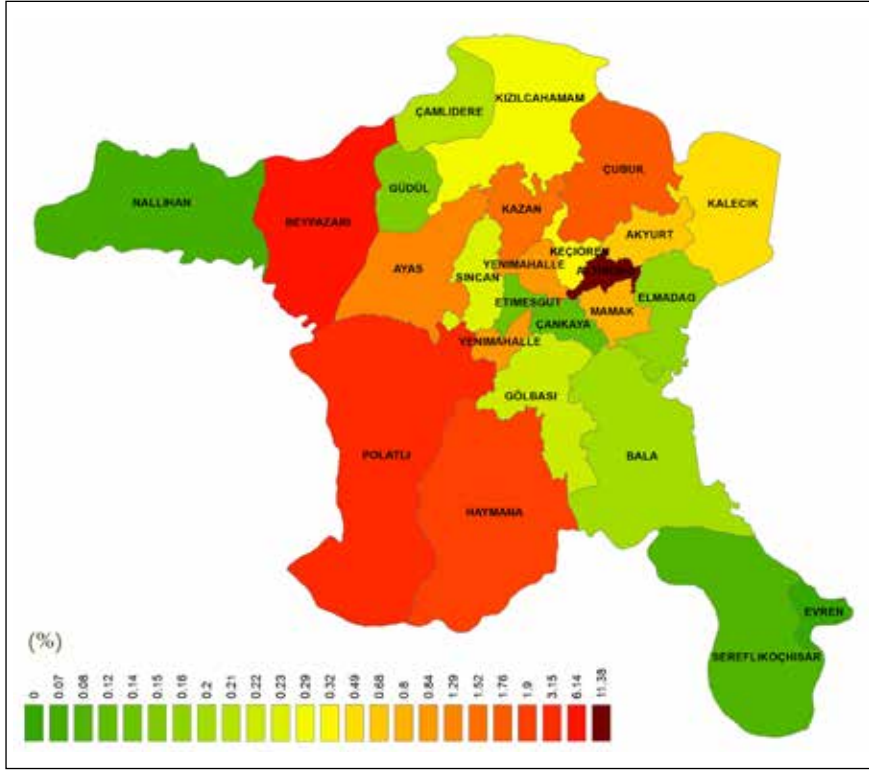
lerine göre ise 7 Şubat 2019 tarihi itibariyle Türkiye'de geçici koruma kapsamı altındaki Suriyeli göçmen sayısı 3.644.342'dir. Türkiye'ye gelen Suriyeliler ilk aşamada sadece sınır illerinde ve kamplarda ikamet etmişlerdir. İç savaşın uzaması ve göçmen sayısının hızla artması sebebiyle kamplar yetersiz kalmaya başlamış ve Suriyelilerin çoğunluğu da yavaş yavaş kentlerde yaşamaya başlamıştır (Tunç, 2015). Bu doğrultuda zamanla kamp alanları da azaltılmıştır. Güncel olarak 8 ilde 13 geçici barınma merkezi bulunmaktadır. Yine 7 Şubat 2019 tarihi itibariyle Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin 142.676'sı kamplarda ikamet ediyorken; 3.501.666'sı kentlerde yaşamaktadır. Buna göre oransal olarak Suriyeli göçmenlerin %96'sı kentlerde yaşamaktadır. Suriyeli göçmenlerin Türkiye'de en yoğun yaşadıkları iller; Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep, Mersin, Adana gibi Suriye'ye komşu olan iller ve İstanbul, İzmir gibi metropollerdir. Ankara'da ise 89.490 Suriyeli ikamet etmekte olup, Ankara toplam nüfusunun yaklaşık %1,63'üne tekabül etmektedir.

Ankara ilindeki Suriyelilerin mekânsal dağılım ve ayrışma deseninin incelenmesi için öncelikle ilçe bazındaki sayısal nüfus verisi elde edilmiştir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nden 25.05.2017



Şekil 2. Ankara'da kayıtlı Suriyeli nüfusun ilçelere göre sayısal dağılımı.

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.



Şekil 3. Ankara'da kayıtlı Suriyeli nüfusun ilçelerde yerel nüfusa göre oranlanmış dağılımı  
Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

tarihinde alınan veriler yardımıyla haritalar oluşturulmuştur. Bu haritaların ilki Suriyeli nüfusun sayısal olarak ilçelere doğrudan dağılımını (Şekil 2), ikincisi ise Suriyeli nüfusun ilçe yerel nüfuslarına göre oranlarının dağılımını (Şekil 3) göstermektedir.

Şekil 2 ve 3'te görüldüğü üzere Ankara ilinde kayıtlı Suriyeli nüfusun yaklaşık %55'i Altındağ ilçesinde ikamet etmektedir. Altındağ ilçesinin belirtilen tarihteki toplam nüfusu olan 365.842 kişi içerisindeki Suriyeli oranı ise yaklaşık %12'dir. Benzeşmezlik Endeksi (ID) öncelikle Ankara genelinde ilçe bazlı uygulanmıştır. Bu hesaplama yönelik detaylı bilgi, Tablo II'de verilmektedir.

Ankara için 0-100 aralığındaki ID endeks değeri 58'dir. Bu değer, tam olarak orta derecede ve yüksek derecede ayrışmanın sınırında bir değer olarak yorumlanabilmektedir. Bu bilgiye ek olarak; detayda incelenecek ilçe olması nedeniyle Altındağ ilçesinde mahalle bazlı veriler üzerinden de aynı hesaplama yapılmış ve 100 üzerinden 54 değerine ulaşılmıştır (Tablo III).

Ankara il ve Altındağ ilçe bütününde benzer değerlere ulaşılması bir bakımdan şaşırtıcı değildir. Çünkü her iki

ölçekte de az sayıda Suriyeli nüfusa sahip olan ve yüksek derecede yoğunlaşan bölgeler bulunmaktadır. Diğer taraftan Altındağ ilçesinin Ankara il bütününe açıklamada kullanılabilir bir nitelik taşıması, ilçenin Ankara ilini temsil edebilecek bir model olarak incelenebileceği konusunda da ipuçları vermektedir.

Ankara'nın Benzeşmezlik Endeks değerini, göçmen nüfus barındıran diğer ülke kentlerinin endeks değerleri ile karşılaştırarak da bazı değerlendirmeler yapmak mümkündür. O'Loughlin 1980 yılında Almanya üzerine gerçekleştirdiği çalışmasında işgücü alımı anlaşması sonucu Düsseldorf'a yerleşen farklı etnik kökenden grupların benzeşmezlik endeksine göre değerlendirmesini yapmıştır. Bu çalışmanın sonucunda; Türkler için 68, Yunanlılar için 64 ve Yugoslavlar için 62 endeks değerleri hesaplanmıştır (O'Loughlin, 1980). Bir diğer çalışmada Paris'teki göçmen grupların 1982, 1990 ve 1999 yıllarındaki endeks değerleri hesaplanmıştır. Paris'te yaşayan Türklerin endeks değerleri tarihsel olarak sırasıyla 43, 44 ve 47 olarak tespit edilmiştir (Préteceille, 2011). 1991 yılı Londra için benzeşmezlik endekslerine göre Pakistanlılar 61, Bangladeşliler 75 değerinde ayrışma göstermiştir



**Tablo II.** Ankara İlinin İlçe Bazlı Benzeşmezlik Endeksi (ID) Hesaplama Tablosu

| İlçe<br>(m=25)         | Suriyeli Nüfus ( $n_x$ ) | Yerel Nüfus ( $n_y$ ) | $(n_{y_i}/n_{y_t})$                 | $(n_{x_i}/n_{x_t})$ | $ n_{y_i}/n_{y_t} - n_{x_i}/n_{x_t} $ |
|------------------------|--------------------------|-----------------------|-------------------------------------|---------------------|---------------------------------------|
| Altındağ               | 41660                    | 371366                | 0,068                               | 0,555               | 0,487                                 |
| Çankaya                | 1169                     | 921999                | 0,169                               | 0,015               | 0,153                                 |
| Keçiören               | 2930                     | 917759                | 0,168                               | 0,039               | 0,129                                 |
| Etimesgut              | 768                      | 566500                | 0,104                               | 0,010               | 0,093                                 |
| Sincan                 | 1203                     | 524222                | 0,096                               | 0,016               | 0,080                                 |
| Mamak                  | 5008                     | 637935                | 0,117                               | 0,066               | 0,050                                 |
| Yenimahalle            | 5462                     | 659603                | 0,121                               | 0,072               | 0,048                                 |
| Beypazarı              | 3100                     | 48476                 | 0,008                               | 0,041               | 0,032                                 |
| Polatlı                | 3860                     | 124464                | 0,022                               | 0,051               | 0,028                                 |
| Gölbaşı                | 276                      | 130363                | 0,023                               | 0,003               | 0,020                                 |
| ...                    | ...                      | ...                   | ...                                 | ...                 | ...                                   |
| <b>ANKARA TOPLAMI:</b> | <b>75010</b>             | <b>5445026</b>        | <b>Ankara için Genel ID Değeri:</b> |                     | <b>0,58</b>                           |

**Not:** Tabloda en yüksek değerdeki 10 ilçe gösterilmiştir. Diğer ilçeler (...) ile gösterilmiştir. Son satırdaki toplam ve genel değerler, Ankara'nın tüm ilçelerini kapsamaktadır.

**Tablo III.** Altındağ İlçesinin Mahalle Bazlı Benzeşmezlik Endeksi (ID) Hesaplama Tablosu

| Mahalle<br>(m=38)                      | $(n_{y_i}/n_{y_t})$ | $(n_{x_i}/n_{x_t})$ | $ n_{y_i}/n_{y_t} - n_{x_i}/n_{x_t} $ |
|--|---------------------|---------------------|---------------------------------------|
| Ulubey                                 | 0,015749961         | 0,200906186         | 0,185156225                           |
| Önder                                  | 0,007714761         | 0,108559007         | 0,100844246                           |
| Alemdağ                                | 0,054819235         | 0,144754073         | 0,089934838                           |
| ...                                    | ...                 | ...                 | ...                                   |
| <b>Altındağ İlçesi için ID Değeri:</b> |                     |                     | <b>0,54</b>                           |

**Not:** Tabloda en yüksek değere sahip olan ve kentsel adacık olarak incelenen alanları oluşturan 3 mahalle (Bkz.: Şekil 7) gösterilmiştir. Diğer mahalleler (...) ile gösterilmiştir. Altındağ ilçesinin ID endeksi değeri Altındağ'ın tüm mahallelerini kapsamaktadır.

(Peach, 1996). Yine 1991 yılı verilerine göre Birmingham'daki Bangladeşliler 79, Hintliler 56 endeks değerini almıştır. 2004 yılında Amsterdam'da Türkler ve Faslılar 40 endeks değerini almıştır (Musterd ve Van Kempen, 2009). Tüm bu değerlere bakıldığında, göçmen grupları barındıran ve bu grupların kentsel adacıklar şeklinde orta ve yüksek derecede kentsel mekânda ayrılmış olduğu kentlerin birçoğu ile Ankara'daki Suriyeli nüfusun ayrışmasının benzer değerlerde olduğu söylenebilmektedir.

### Altındağ: “Burada Yıkmadan Hiçbir Şey Yapılmıyor”

Cumhuriyetin ilk yıllarında küçük bir Anadolu kasabası görünümünde olan Ankara, başkent ilan edilmesi sonrası hızlı bir kentleşme hareketi ile karşılaşmıştır. Yatırımların da yeni başkente yönelmeye başlamasıyla kısa sürede Ankara'nın önemli bir çekim odağı olması sağlanmış; böylece Ankara, Cumhuriyetin ilk döneminde nüfusu en hızlı artan kent olarak kayıtlara geçmiştir. Her ne kadar



planlama çalışmaları gerçekleştirilse de 1950'lerdeki sanayileşme hamlesi ve buna bağlı yaşanan iç göç, Ankara'da gecekondulaşma süreci ile sonuçlanmıştır. Giderek artan iç göç ile Ankara'ya gelen grupların istihdam edilebileceği örgütlü sanayi veya yaygın küçük sanayi bulunmuyor olması; bu grupları kent merkezine yönlendirmiştir. Kent merkezinde plan dışı bırakılmış olan alanlara gecekondular inşa ederek yerleşen nüfusun ilk durağı, yüksekliği nedeniyle bir eşik oluşturan Altındağ tepesi olmuştur (Bektaş, 2014). Kale çevresindeki bölgeler hızla gecekondularla dolarken hükümet politikalarının göçü özendirici ve imar afları yoluyla meşrulaştırıcı tutumu sayesinde gecekondular giderek kalıcı nitelikteki konut bölgeleri haline gelmiştir.

1970'li yıllara gelindiğinde gecekondular önleme bölgelerinde önemli kamulaştırmaların yapıldığı, planlı konut yapımına ve özellikle toplu konut yapımına imkân tanınarak düzenli bir kentleşmenin sağlandığı söylenebilir. Ancak, duruma Altındağ özelinde bakıldığında, bölgedeki gecekonduların bu kapsama alınmadığı görülmektedir (Tekeli, 2011). Hatta 1970'li yıllarda Samsun yolunun kuzeyinde Siteler Küçük Sanayi Bölgesi'nin kurulmasıyla birlikte bölgedeki gecekondulaşma kuzeye doğru genişleyerek yayılmıştır. Siteler Sanayi Bölgesi'nde çalışmaya gelen gruplar, bölgenin bitişinde ve Samsun Yolu'nun kuzeyindeki gecekondular alanlarını oluşturmaya başlamıştır (Bezcioglu, Çankaya, Arslan, Kalaycıoğlu ve Demir, 2000).

Altındağ'daki dönüşüm ve Suriyelilerin Altındağ'a yerleşimi konularına ilişkin 26 Kasım 2018 tarihinde Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nden yetkililer ile yapılan görüşmede aşağıdaki ifadeler dile getirilmiştir:

Altındağ'ın yapılaşma sürecine bakarsanız hemen hemen her yerinin gecekondular alanı olduğunu görürsünüz. Son dönemde kentsel dönüşüm projeleri ile bir yeniden yapılaşma sürecine girildi. Ama bu işin bir de uygulama boyutu var. Müteahhitler bu bölgelerin kârlı olduğunu düşünmedikleri için inşaat üretmek istemiyor. Bir de küçük metrekarelerde çok fazla hak sahibi olduğu için de müteahhitlerle anlaşmaları mümkün olmuyor. Biz bu zamana kadar Altındağ'da gerçekleştirdiğimiz dönüşüm projelerinin hemen hemen hepsini TOKİ ile birlikte yaptık. Yıkma mecbursun, burada yıkmadan hiçbir şey yapılmıyor.

1970'li yıllarda ikinci kuşak gecekondular alanı olarak gelişen Siteler Sanayi Bölgesinin kuzeyindeki kesim de

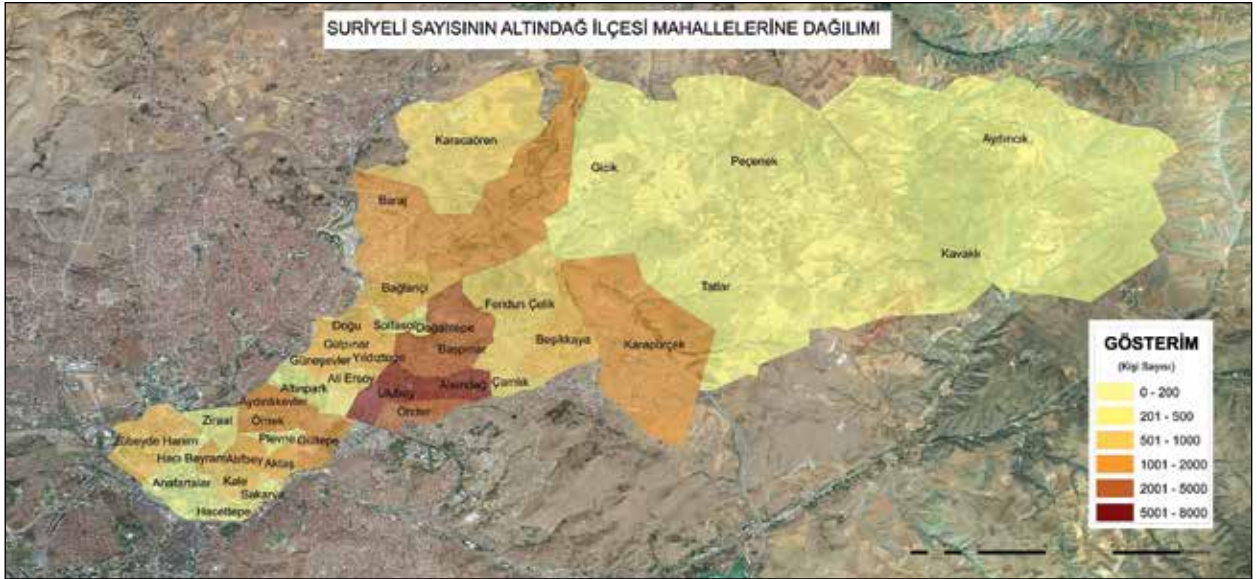
günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. O tarihlerde özellikle Ankara'nın kırsal bölgelerinde yer alan ilçelerden ve Bolu gibi yakın mesafedeki illerden iç göç sonucu kente yeni gelen grupların Siteler Sanayi Bölgesi'nde çalışıp bölgeye yakın mesafedeki gecekondulara yerleşimi; yaklaşık 40 sene sonra dış göç ile yine aynı kente ilk kez gelen Suriyeliler tarafından tekrar deneyimlenmektedir.

### Nasıl bir Adacık?

Ankara'da en yüksek Suriyeli nüfusa sahip olan Altındağ ilçesinde daha detaylı bir inceleme yapabilmek için mahalle ölçeğinde Suriyeli nüfus verisi elde edilmiştir. Bu veri, Altındağ Kaymakamlığı bünyesindeki İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile mahalle muhtarlarından alınan bilgiler sonucunda üretilmiştir. Alınan bilgilere göre 2018 yılı itibarıyla Ulubey Mahallesi'nde yaklaşık 7600, Alemdağ Mahallesi'nde yaklaşık 5500 ve Önder Mahallesi'nde yaklaşık 4100 Suriyeli göçmen ikamet etmektedir. Mahalle bazında elde edilen veriler, Altındağ ilçe bütünü için Benzeşmezlik Endeksi değerini hesaplamada ve tematik haritalar üretmede kullanılmıştır. Altındağ mahallelerindeki Suriyelilerin sayısal ve yerel nüfusa göre oransal değerlerine göre dağılımı, Şekil 4 ve 5'te verilmektedir.

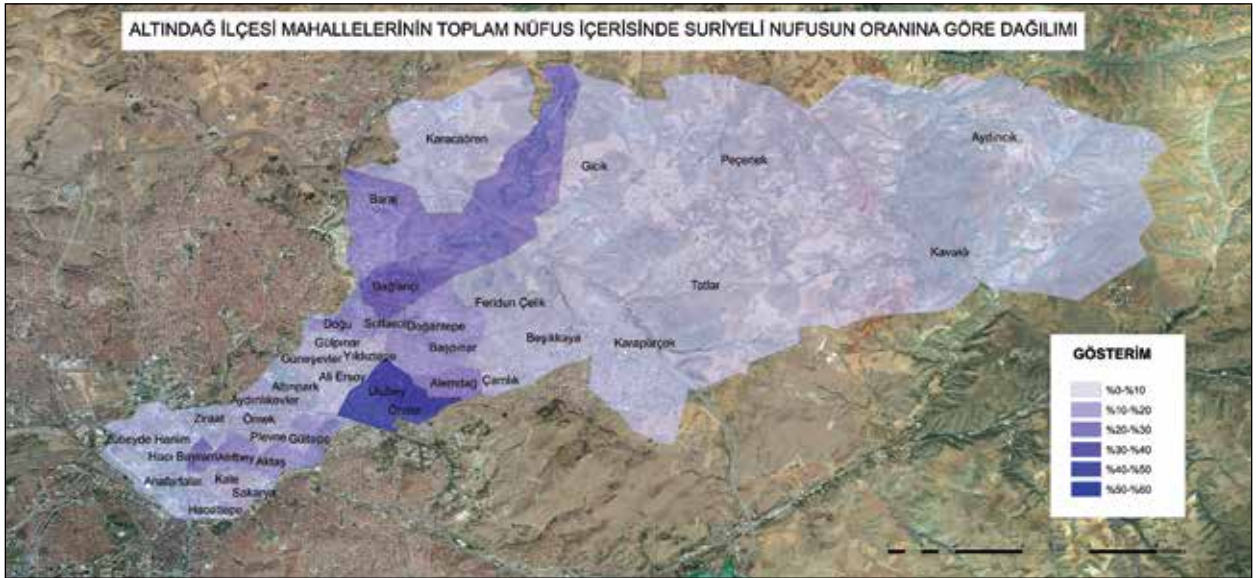
Şekil 4 ve 5'te görüldüğü gibi Önder, Ulubey ve Alemdağ mahalleleri, Ankara'daki Suriyeli azınlık grup için bir yığılma alanı, bir "adacık" oluşturmuş durumdadır. Bu adacığın oluşumundan beri de bölgenin "Küçük Halep" olarak anılmaya başlanması ve konu ile ilgili bazı haberlerin basına yansımaları da söz konusu olmuştur. Suriyelilerin Türkiye'ye en yoğun göç ettikleri tarih aralığı olan 2012-2015 arasında bu mahalleler kentsel yenileme kapsamına alınmıştır. Halihazırda mahallelilerin bu bölgeden ayrılışı, gecekondularını Ankara'ya gelen Suriyeli ailelere kiralamaya başlamaları ile de hızlanmıştır. Kentsel yenileme çalışmalarının başlangıcı, niteliğinde 2015 yılının Temmuz ayında Önder Mahallesi'nde yer alan bölgede 480 gecekondular; yine 2015 yılının Ağustos ayında ise Ulubey Mahallesi'nde yer alan bölgede 100 gecekondular yıkımı gerçekleştirilmiştir. Bu yıkımlara ilişkin bilgiler, Altındağ Belediyesi'nin resmi internet sitesinde haber olarak paylaşılmıştır. Yıkım yapılan alanlarda tek tük yeni binaların inşaatına da başlanmıştır ancak Suriyeli nüfus da bölgede yaşamaya devam etmiştir.

**Konum, Sınırlar, İşlevler:** Küçük Halep kentsel adacığı, Kızılay kent merkezine 10 km, Ulus merkezine 6 km uzaklıkta; kentin merkezi olarak nitelendirilebilecek



Şekil 4. Suriyeli nüfusun Altındağ ilçesi mahallelerine dağılımı.

Kaynak: Altındağ Kaymakamlığı İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile mahalle muhtarlarından alınan bilgiler doğrultusunda yazar tarafından üretilmiştir.

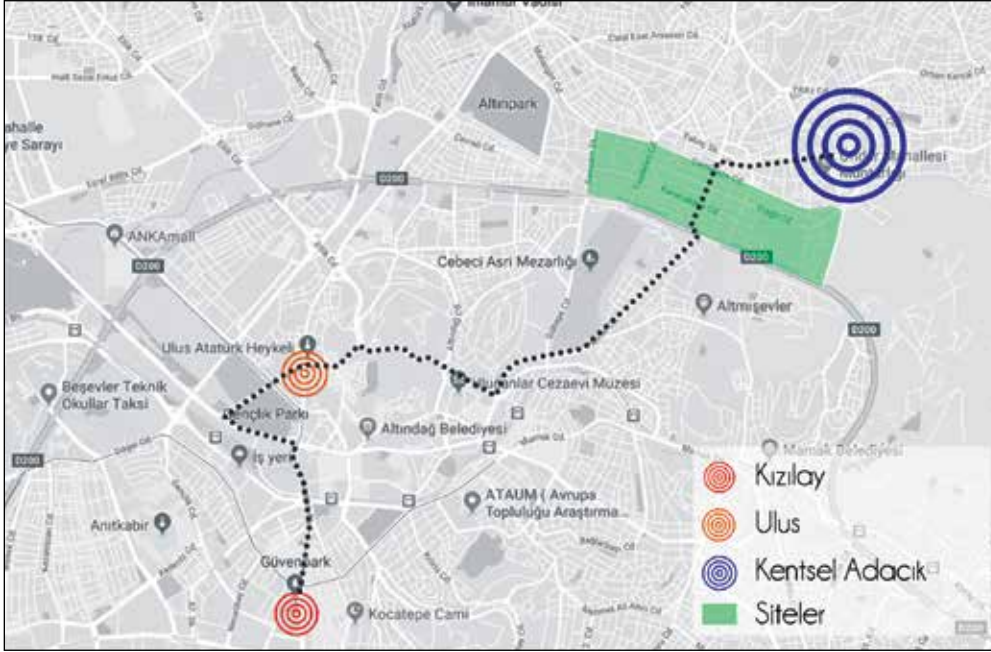


Şekil 5. Altındağ mahallelerinin toplam nüfus içerisinde Suriyeli oranına göre dağılımı.

Kaynak: Altındağ Kaymakamlığı İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile mahalle muhtarlarından alınan bilgiler doğrultusunda yazar tarafından üretilmiştir.

bir noktada konumludur (Şekil 6). Yukarıda aktarıldığı gibi bu bölge, Siteler Sanayi Sitesi'nin kuzeydoğusunda gelişmiştir. Bölgeye Kızılay'dan otobüslerle, Ulus Bentderesi'nden dolmuşlarla ulaşılmaktadır.

Kentsel adacığın sınırları, mahalle sınırları ile kısmen örtüşürken, kısmen farklılık göstermektedir. Bazı yerlerde daha belirgin ve bazı yerlerde daha bulanık olan sınırlara göre "Küçük Halep" kentsel adacığı şekillenmektedir.



Şekil 6. Kentsel adacığın konumu. Kaynak: Google Maps harita altlığı üzerine yazar tarafından oluşturulmuştur.



Şekil 7. Kentsel adacığı oluşturan sınırlar. Kaynak: Google Maps uydü görüntüsü altlığı üzerine yazar tarafından oluşturulmuştur.

(Şekil 7). Önder ve Ulubey mahalle sınırları içerisindeki bölge, güneyde Siteler Sanayi Sitesi ile sınırlanmaktadır. Batıda Taşdelen Caddesi, kuzeyde ise Yıldız Caddesi bu ayrımı sağlamaktadır. Güneydoğu kısmında bölgenin kentsel nitelik göstermeyen alanlarına kadar Suriyelilerin yerleştiği gecekonduların devam ettiği tespit edilmiştir. Burada sınırı doğal çevre oluşturmaktadır.

Adacığın Alemdağ Mahallesi içinde kalan doğu ucunda Bostancık Caddesi'nin bir bölümünün sınır oluşturduğu

görülmektedir. Ancak bu kesimde belirgin bir ayırmadan ziyade, gecekonduların ve yeni yapılaşmış konut parsellerinin iç içe olduğu bir bölge bulunmaktadır. Bu kesim (Şekil 7'de) daha büyük sembolle gösterilmiştir. Aşağıdaki fotoğraflarda Bostancık Caddesi ve Alemdağ Parkı mevkiinde bir arada yer alan gecekondular ve yeni yapılar görülmektedir. Şekil 8'deki A, B ve C fotoğraflarının çekildiği noktalar ve yönler ayrıca Şekil 7'de belirtilmiştir.



Şekil 8A, 8B ve 8C. Kentsel Adacığın Alemdağ Mahallesi sınırından fotoğraflar.  
Fotoğraf: Sezen Savran.

Yoğun olarak düşük kalite konutlardan oluşan kentsel adacıkta ayrıca kentsel donatı alanları, parklar, vb. gibi farklı işlevler de yer almaktadır. Şekil 7'de harita üzerinde aksları gösterilen Selçuk Caddesi ve Şehit Rafet Sever caddelerinde yoğunluğunu Suriyelilerin işlettiği çeşitli ticari birimler bulunmaktadır. Özellikle Şehit Rafet Sever Caddesi'nde ticari yoğunluk yüksek seviyededir.

**Adacığın Oluşum Şekli ve Zorunluluk ve Gönüllülük Arasındaki İnce Çizgi:** Önceki bölümlerde de anlatıldığı gibi, Suriyeli göçmenlerin Önder-Ulubey bölgesine yerleşme süreci, mahallelerin tarihsel oluşum ve gelişim süreci ile bağlantılıdır. Altındağ gecekonduları kente yeni gelen göçmen grup için görece yerleşilmesi en kolay yerlerden olmuştur. Kiraların düşük oluşu, kontrat gibi yasal işlemlerin çoğunlukla yapılmıyor olması, istihdam bölgesi olarak Siteler'e yakın konumu gibi özellikler ilk

olarak sıralanabilmektedir. Diğer taraftan konu ile ilgili yazında kentsel adacıkların olumlu olarak değerlendirilen özelliklerinden biri de yardımlaşma ve dayanışma ortamının sağlanabilmesi olarak belirtilmektedir. Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) yetkilileri ile yapılan görüşmede, Önder ve Ulubey mahalleleri bölgesinde yaşayan kişiler arası çevrimiçi iletişim ağının çok kuvvetli olduğu öğrenilmiştir. Yine Kızılay'ın bölgedeki Toplum Merkezi'nin koordinatörü ile yapılan görüşmede, sosyal medyanın bu ve benzeri tipteki yardımlaşmalar bakımından oldukça etkili bir kanal olduğu dile getirilmiştir. Buna ek olarak anket kapsamında Suriyelilerin mahallelerinde Türkler ve Suriyeliler ile yardımlaşıp yardımlaşmadıkları sorusu yöneltilmiş olup; alınan her iki yanıtta da ara sıra yardımlaşıldığı tespit edilmiştir. Yine sivil toplum kuruluşu yetkililerinin



dile getirdiği üzere; mahalleye ilk yerleşen gruplar, sonradan yeni gelenlere belli ölçüde yardımcı olmuştur.

Suriyeli göçmenler özelinde düşünüldüğünde bir savaş durumu söz konusu olduğundan, bir zorunluluk durumunun bulunduğu ortadadır. Ancak Önder-Ulubey adacığına yerleşimin zorunluluktan mı yoksa gönüllülük esasına göre mi gerçekleştiği ise daha karmaşık bir sorudur. Bu grup için de zorunluluk ve gönüllülüğün üst üste bindiği söylenebilir. Anket kapsamında Suriyeli göçmenlere Ankara'da başka bir mahalleye, Türkiye'de başka bir şehre veya Türkiye'den başka bir ülkeye taşınmayı düşünüp düşünmedikleri soruları yöneltilmiştir. Ayrıca Suriye'ye geri dönmeyi düşünüp düşünmedikleri de sorulmuştur. Tüm bu sorulara çoğunlukla hayır cevabı alınmıştır. Katılımcıların %83'ü başka bir mahalleye, %94'ü başka bir şehre, %77'si başka bir ülkeye taşınmayı düşünmezken, %94'ü yine Suriye'ye geri dönmeyi düşünmemektedir. Bu sorular konu ile ilgili belli ölçüde ipucu vermektedir. Ancak ilk bölümde de vurgulandığı gibi, bir azınlık adacığında yaşamının olumlu özellikleri olduğu kadar olumsuz özellikleri de mevcuttur ve kişiler çoğunlukla başka çareleri olmadığı için bu adacıkların içinde yaşamaya devam etmektedir.

**Ekonomik Yapı:** Kendine yeten bir yerel ekonominin bulunması, adacıkların tanımlanmasında önem kazanan bir özelliktir. Bu anlamda Önder-Ulubey adacığında gündelik ihtiyaçların karşılandığı bakkal, kasap, baharatçı, berber, kuaför gibi faaliyetlerin geliştiği gözlemlenmektedir. Benzer şekilde Suriye'ye özgü yiyecek ve içeceklerin bulunduğu restoran, pideci, tavukçu, tatlıcı gibi dükkânlar da mahalle içerisinde yer almaktadır. Haftanın bir günü kurulan Pazar ve mahallenin odak noktalarındaki seyyar sebze-meyve satıcıları da yine perakende tüketim ihtiyaçları için kendiliğinden gelişen ticari faaliyetlerdir. Ulubey Mahallesi Muhtarı ile 26 Temmuz 2018 tarihinde yapılan görüşmede şu bilgiler alınmıştır:

Şehit Rafet Sever Caddesi Suriyelilerin yaşadığı bölgenin ana caddesi. Cumartesi ve pazar günleri özellikle akşam saatlerinde inanılmaz bir kalabalık oluyor. Beypazarı gibi uzak ilçelerden bile Suriyeliler alışveriş için bu caddeye geliyor. Suriye'deyken kullandıkları ne varsa burada bulabiliyorlar. O yüzden faaliyet yüksek düzeyde.

Ancak mahallede yaşayan nüfusun çok büyük bir çoğunluğu Sitelere Sanayi Sitesi'nde çalışmaktadır. Bölgede faaliyet gösteren bir diğer sivil toplum örgütü Önder

Vakfı'nın yetkilileri ile yapılan görüşmede; Sitelere'de çalışan Suriyeli işçilerin başlangıçta oldukça düşük ücretler aldığı, ama zamanla işi öğrendikçe ve patronlarının güvenini kazandıkça aldıkları ücretin arttığı öğrenilmiştir. Önder'de yaşayan birkaç Türk aileden biri olan ve Suriyelilerin bölgeye yerleşme sürecinin başından itibaren onlarla iletişimde olup yardım eden, zamanla Suriyeliler arasında da bir nevi kanaat önderi haline gelen mahalle sakini ile 26 Ekim 2018 tarihinde yapılan görüşmede ise şu bilgiler alınmıştır:

Ben uzun seneler Sitelere'de çalıştım. Suriyeliler mahalleye ilk yerleştiklerinde halden aldıkları meyve-sebzeyi satıyorlardı. Sonradan biz bazıları Sitelere'ye çağırdık, yavaş yavaş çeşitli işlere girmeye başladılar ve zamanla Sitelere bölgesinde bir yayımları oldu. Hatta şimdi Suriyelilerin hepsi birden çalışmayı bıraksa Sitelere diye bir şey kalmaz, komple dağılır. Sitelere'de esnafı ayakta tutan şu anda Suriyelilerin çalışması.

Sitelere'de Suriyeli işçi çalıştıran bir işveren ile yapılan görüşmede ise hemen hemen bütün firmaların Suriyeli işçi çalıştırdığı dile getirilmiştir. İşveren, Suriyeli işçilerin hiç işten kaçmadıklarını, verilen işi çok hızlı öğrendiklerini söylemiştir. İşverenlerden Suriyeli işçi çalıştıranların hemen hepsinin memnun olduğunu eklemektedir. Burada değinilmesi gereken önemli bir konu, Suriyeli işçilerin yasal statüleri, denetimdeki boşluklar ve işe ihtiyaçlarının olması gibi gereksinimlerin, çoğunlukla işverenlerin güvencesiz olarak işçi çalıştırmaları ile sonuçlandırılmıştır. Bu da Sitelere'deki esnafın olumlu bakış açısını açıklayan değerlendirmelerden biri kabul edilmelidir. Ancak bu konu bu çalışmanın konusu dışındadır ve ayrıca kentsel adacık konusu çerçevesinde düşünüldüğünde işgücü anlamında da bölgede önemli bir yerleşikliğinin oluştuğu gerçeğini değiştirmemektedir.

Türkiye'de geldikten sonra oluşan ekonomik yapının yanı sıra mahallede yaşayan nüfusun gelmeden önceki ekonomik durumu da bu konuda belirleyicidir. Konu ile ilgili Ulubey mahalle muhtarı şu ifadeleri kullanmıştır:

Bu bölgeye yerleşen Suriyelilerin çok büyük bir oranı Halep'ten, onun da yine çok büyük bir oranı kırsal bölgelerden gelen kişiler. Büyük çoğunluğu orada iken de maddi durumu kötü olan kişiler. Ama aralarında durumu daha iyi olanlar da var tabii. Mesela arabası ile gelebilenler, yanında bir miktar para getirebilenler olmuş.





Bölgede yer alan ve Suriyeli öğrencilerin yoğunlukta olduğu ilkokulun müdürü de 3 Aralık 2018 tarihinde gerçekleştirilen görüşmede; mahallede yaşayan Suriyelilerin sosyo-ekonomik profili hakkında benzer ifadelerde bulunmuştur: “Aslında bu bölgede Halep’in en yoksulları yaşıyor, şöyle söyleyebiliriz; Halep’in Çinçin’inde yaşayan bu bölgeye geldiye Halep’in Çankaya’sında yaşayan Ankara’nın da Çankaya’sına yerleşti.” Ancak bu görüşlerin yanı sıra kentsel adacıkta yerleşen tüm Suriyeli nüfusun Suriye’deki ve Türkiye’deki ekonomik durumunun çok benzer olduğunu doğrudan kabul etmek de doğru değildir. Çünkü savaş ve göç, söz konusu nüfusun yoksullaşmasına neden olan bir süreçtir. Bu doğrultuda anket uygulaması sorularından biri olan kişilerin Suriye’de mal varlıklarının kalıp kalmadığı da önem kazanmaktadır. Bu soruya çoğunluk (%69) “Evet, Suriye’de mal varlığımız kaldı” şeklinde cevap vermiştir.

**Azınlıklar:** Savaş gibi bir zorunluktan dolayı göç ediliyor olsa da gidilen yerde toplumsal bir azınlık bulunduğu gerçeği değişmemektedir. Kentsel adacığın oluşum sürecinde etki eden en önemli dinamik, başlı başına azınlık grubun bir arada yaşama eğilimidir. Suriyeli göçmenler bir azınlık olarak Ankarayı seçmelerinde Türkiye’de bir azınlık olmaları ve ayrıca halihazırda Ankara’da yaşayan diğer azınlık grupların bulunması da etkili olmuştur. Bu konuda bazı örneklerle mahalle muhtarları ile yapılan görüşmelerde rastlanmıştır.

Örneğin, Ulus merkezi ve Ankara Kalesi’nin kuzeyinde konumlu bir diğer gecekondu mahallesi olan Yıldırım Beyazıt Mahallesi muhtarı ile yapılan görüşmede mahal-

lede büyük oranda Afgan mültecilerin yaşadığı öğrenilmiştir. Mahalle muhtarı, Suriyeli göçünün başladığı dönemde bazı ailelerin Yıldırım Beyazıt mahallesine de geldiğini; ancak “Afganların içinde barınamadıklarını” dile getirmiştir. Konu ile ilgili olarak bir başka örnek ise; Yıldırım Beyazıt Mahallesi’nin de kuzeyinde konumlu olan Örnek Mahallesi muhtarı ile yapılan görüşmede, öğrenilmiştir. Suriye iç savaşının öncesinden itibaren mahallede iki Iraklı aşiretin yaşadığı, Suriyeli ailelerin bir kısmının mahalleye yerleşmesi sonrası Iraklıların sayılarının azaldığı öğrenilmiştir. Mahalle muhtarı ayrıca mahalledeki Türk ve Suriyeli gençler arasında zaman zaman gerilim yaşandığını dile getirmiştir.

Önder-Ulubey kentsel adacığına yerleşen Suriyeliler, bu bölgede bir çoğunluk yaratmışlardır. Ancak bu halde de daha farklı tepkiler almaktadırlar. Örneğin, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) yetkilileri ile yapılan görüşmede, Suriyeli kentsel adacığının bulunduğu bölgede yaşayan az sayıda Türk aile kaldığı, aslında yardım yapılan her kesimden mahallede Türk ya da Suriyeli ayrımı gözetilmemesine rağmen Türk ailelerden bu konuda tepkiler aldıkları, Türk ailelerin evlerine bayrak asmak, ay yıldız çizmek gibi bazı davranışlar sergiledikleri öğrenilmiştir. Kentsel adacığın ticari ana akslarından biri olan Selçuk Caddesi’nde yan yana Türk ve Suriyeli dükkân sahiplerinin dükkân cephelerindeki benzer bir durum Şekil 9’da görülebilmektedir.

Önder Mahallesi’nde yaşayan Türk bir aile ile yapılan görüşmede; bu bölgede başlarda Suriyeli, Iraklı Türkmen ve Somalili grupların bir arada yaşadığı, ancak güncel



**Şekil 9.** Selçuk Caddesi’nde dükkân cepheleri.  
Fotoğraf: Sezen Savran.



olarak Somalililerin çoğunluğunun mahalleden ayrıldığı öğrenilmiştir. Ayrıca bölgede Suriyeli ve Iraklılar arasında mekânsal olarak gözle görülür bir şekilde ayrışma olmadığı, ancak belli ölçüde gerilimin de mevcut olduğu dile getirilmiştir. Bölgedeki Suriyeli ve Türk çocukların eğitim aldığı okulun müdürü ise okulda Suriyeli öğrenci sayısı arttıkça Türk öğrenci sayısının azaldığını dile getirmiştir. Bunun temel sebebinin Suriyelilerin yerleşimi ile yerel halkın bölgedeki mahallelerden ayrılışı sürecinin yaşanması olduğunu; ancak halen bölgede yaşayan Türk ailelerin de “Burası Suriyelilerin okulu olmuş” diyerek çocuklarını başka okullara aldıklarını belirtmiştir.

**Kapsayıcı mı, Dışlayıcı mı:** Suriyeli göçmenlerin yaşadığı kentsel adacığın sınırları, yukarıda da aktarıldığı gibi büyük oranda ana caddelerin mekânı bölümlenmesi ile oluşmuştur. Adacığın iç göç ile Ankara'ya gelen kişilerin yaşadığı eski bir gecekondu alanı olması, bu alanın sınırlarını oluşturan asıl gerçeklik olduğu görülmektedir. Ancak güncel durumda söz konusu sınırların geçirgen olup olmadığı farklı bir değerlendirme halini almıştır.

Kentsel adacığa kullanıcılarının dışında kalanların giremediği, yani adacığın tamamen dışlayıcı bir nitelikte olduğunu söylemek doğru olmadığı gibi; bölgenin farklılaşmasının ve bölgede yaşayan kişilerin “dışarıdan” olanlara tedirgin yaklaşımlarını hissetmek de mümkün olmaktadır. Bölgenin ana caddeler ve konut bölgelerine oranla adacığın sınırlarının bulanıklaştığı kesimlerde, yeni yapılaşmaların başladığı yerlerde ve yıkım alanlarında daha geçirgen bir yapıda olduğu görülmektedir.

### Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışmada göç sonucu oluşan sosyo-mekânsal ayrılmayı tanımlamak ve ölçmek için literatürde yer almış kavram ve yöntemler tarihsel olarak incelenmiş; bu arka plan üzerinden Ankara ili ve Altındağ ilçesinin seçilen mahallelerinde Suriye göçü sonrası durumu değerlendirilmeye çalışılmıştır. Her şeyden önce Suriye'den Türkiye'ye yaşanan göçün sayısal olarak daha önce görülmemiş bir büyüklükte olduğu ve Türkiye'nin bu süreçte uluslararası boyutta çok önemli bir sorumluluğu sahiplendiği unutulmamalıdır. Ancak dünya tarihinde görülmemiş boyutta bir kitlesel göçte ev sahibi ülke konumunda olmak, elbette ki Türkiye için bazı zorlukları da beraberinde getirmiştir.

Göçün yoğunlaştığı dönemde ulusal mevzuat yenilenmiş, ancak Cenevre Sözleşmesi'ndeki coğrafi kısıtlama

ortadan kaldırılmamış, dolayısıyla Suriyeli göçmenlere mülteci statüsü verilmeden, hak temelliden ziyade hizmet temelli bir anlayışla ve geçicilik üzerinden şekillenen yeni bir statü tanımlanmıştır. Böylesi bir durumda Suriyeli göçmenler özellikle barınma ve işgücüne katılım süreçlerinde büyük ölçüde kendi geliştirdikleri stratejiler ile kentlere yerleşmek durumunda kalmıştır. Kentin en kolay girilebilecek çalışma ve barınma alanları, aynı zamanda göçmenlerin ilk yerleştikleri alanlar olmuştur. Zamanla bu alanlardan yerel nüfusun da ayrılarak yerini göçmenlere bırakması, kentsel adacık tipinde azınlık bir grubun yoğunlaşma alanlarının oluşması ile sonuçlanmıştır.

Getto ve kentsel adacık Ankara ili ve Altındağ ilçesi genelinde Suriyeli göçmenlerin mekânsal dağılımının Benzeşmezlik Endeks değerlerine göre orta ve yüksek derecedeki ayrışmanın sınırında olduğu görülmüştür. Altındağ ilçesi için düşünüldüğünde, ayrışmanın oranını artıran bölge Önder-Ulubey mahallelerindeki kentsel adacık tipi yerleşim olduğu söylenebilir. Diğer taraftan bu değerlerin nasıl değiştiği, yani ayrışmanın azaldığı mı yoksa derinleştiği mi konusu da oldukça önemlidir. Yakın gelecekte yapılacak diğer benzer çalışmalar bu konuya açıklık getirebilecektir.

Ankara'da Suriyeli nüfusun en yoğun şekilde yerleştiği Önder-Ulubey mahalleleri kentsel adacığı; oluşumunda zorunluluk ve gönüllülüğün üst üste bindiği, işgücünde Siteler Sanayi Sitesi ile doğrudan bağlantılı, mahalle birimi ölçeğinde kendi ticari faaliyetlerini ve kısmen yerel ekonomisini oluşturmuş, tamamen dışlayıcı olmayan bir yapıya sahiptir. Özellikle göç sonucu oluşan toplumsal yapının, mekânsal olarak yoğunlaşması ve ayrışmasına yönelik gelişen yazında, sıkça karşılaşılan birçok duruma bu yerleşimde de rastlanmaktadır. Örneğin, kentin merkezinde köhneleşmiş bir bölgeye yerleşilmiş olması, ilk yerleşen grupların zamanla diğerlerini bölgeye çekmiş olması, iletişim ağının güçlü oluşu gibi unsurlar bu kapsamda ele alınabilir.

Kentsel adacık tipi yerleşimlerin olumlu ve olumsuz özellikleri bir arada taşıdığı da yine Suriyeli kentsel adacığı özelinde söylenebilmektedir. Göçmenler arasındaki güçlü iletişim ağı, olumlu özelliklere örnek olarak verilebilir. Göçmenlerin toplumdan izole bir şekilde yaşamaları, yerel nüfus ile artan gerilim, düşük ücretlerle ve güvencesiz olarak çalışma, kentsel dönüşüm sürecinin başlaması sonucu gündeme gelen zorunlu yer değişikliği



gibi unsurlar ise Önder-Ulubey kentsel adacığı özelindeki olumsuz durumlardır. Bu sürecin kendiliğinden gelişmiş olması, yönlendirilemeyeceğı anlamına gelmemektedir.

Yakın gelecekte Suriyelilerin ülkedeki statüleri konusunda geçicilik algısının terk edilmesi ve işgücü ve barınma koşulları için yeni stratejiler geliştirilmesi gerekliliğı daha çok artacaktır. Sosyal ve mekânsal olarak birbirini dışlamayan bir yaşam pratiğini üretecek bu stratejiler; göçmenler, merkezi ve yerel yönetimler, sivil toplum, yerel nüfus gibi tüm kesimlerin ortaklığı ile geliştirilmiştir.

### Kaynakça

- Abrahamson, M. (2006). *Urban enclaves: identity and place in the world* (Second Edition). Worth Publishers.
- Alptekin, K., Ulutaş, D. A. ve Gündüz, D. U. (2018). Konya'da geçici koruma altında yaşayan Suriyeliler üzerine bir çalışma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40/2), 87-114.
- Angotti, T. (2013). *The new century of the metropolis: urban enclaves and orientalism*. New York: Routledge.
- Anselin, L. (1995). Local Indicators of Spatial Association-LISA. *Geographical Analysis*, 27, 93-115.
- Bektaş, Y. (2014). Mekânsal ayrışmanın değışen niteliğı. III. *Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı IV* içinde (ss. 223-238). Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Bezcioglu, B., Çankaya H., Arslan T. M., Kalaycıoglu Z. ve Demir V. (2000). *Altındağ'ın dünü, bugünü ve yarını*. Ankara: Altındağ Belediyesi.
- Cartier, C. (2001). "Zone fever," the arable land debate, and real estate speculation: China's evolving land use regime and its geographical contradictions. *Journal of Contemporary China* 10(28), 445-469.
- Clark, K. B. (1965). *Dark ghetto: dilemmas of social power*. New York: Harper ve Row.
- Coutard, O. (2002). Premium network spaces: a comment. *International Journal of Urban and Regional Research*, 26(1), 166-174.
- Duncan, O. D. ve Duncan, B. (1955). A methodological analysis of Segregation Indices. *American Sociological Review*, 20, 207-217.
- Erder, S. (1986). *Refah toplumunda getto ve Türkler*. İstanbul: Teknografik.
- Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: toplumsal kabul ve uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Harunoğulları, M. ve Cengiz, D. (2014). Suriyeli göçmenlerin mekânsal analizi Hatay örneğı. *TÜCAUM VIII. Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (ss.309-318). Ankara: TÜCAUM.
- Harvey, D. (2019). *Dünyanın halleri*. (Çev. Kolektif). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Haynes, B. ve Hutchison, R. (2008). The ghetto: origins, history, discourse. *City & Community*, 7(4), 347-352.
- Hutchison, R. ve Haynes, B. D. (2012). *The ghetto: contemporary global issues and controversies*. Boulder, Colo.: Westview Press.
- İşık, O. ve Pınarcıoğlu, M. M. (2012). *Nöbetleşe yoksulluk: gecekondulaşma ve kent yoksulları: Sultanbeyli örneğı*. İstanbul: İletişim.
- Jargowsky, P. A. (1997). *Poverty and place: ghettos, barrios, and the American city*. Russell Sage Foundation.
- Kavas, A., Avşar, İ., Kadkoy, O. ve Bilgiç, E. Ç. (2019). İstanbul'da Suriyeliler ve savaş sonrası Suriye gettoları. İstanbul: TEPAV.
- Kılınç, Z. ve Bezci, B. (2011). Kentleşme, gecekondu ve hemşerilik. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2), 323-344.
- Logan, J. R., Zhang, W. ve Alba, R. D. (2002). Immigrant enclaves and ethnic communities in New York and Los Angeles. *American Sociological Review*, 67(2), 299-322.
- Marcuse, P. (1995). Not chaos, but walls: postmodernism and the partitioned city. *Postmodern Cities and Spaces*, 243, 253.
- Marcuse, P. (2005). Enclaves yes, ghettos no: segregation and the state. D. P. Varady (Ed.). *Desegregating the city: ghettos, enclaves, and inequality* içinde (ss. 15-30). New York: State University of New York.
- Massey, D. and Denton, N. (1989). Hypersegregation in US metropolitan areas. *Demography*, 26, 373-391.
- Massey, D. S. and Denton, N. A. (1993). *American apartheid: segregation and the making of the underclass*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Musterd, S. ve Van Kempen, R. (2009). Segregation and housing of minority ethnic groups in Western European cities. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 100(4), 559-566.
- O'Loughlin, J. (1980). Distribution and migration of foreigners in German cities. *The Geographical Review*, 70(3), 253-275.
- Park, R. E., Burgess, E. W. ve McKenzie, R. D. (1967). *The city* (1925). Chicago: Chicago UP.
- Peach, C. (1996). Does Britain have ghettos?. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 21(1), 216-235.
- Philpott, T. L. (1978). *The slum and the ghetto*. New York: Oxford University.



- Préteceille, E. (2011). Has ethno-racial segregation increased in the greater Paris metropolitan area? *Revue Française de Sociologie*, 52(5), 31-62.
- Selvin, E. (2016). Göçün bilimsel anlatısı: Türkiye akademiyasının Suriyeli mülteciler ile imtihanı. *Boğaziçi Üniversitesi Avrupa Çalışmaları Merkezi Öğrenci Forumu (AÇMÖF) Bülteni*, 5, 15-29.
- Sennett, R. (2017). *Yabancı: sürgün üzerine iki deneme*. İstanbul: Metis.
- Sönmez, M. E. (2016). Suriyeli sığınmacıların Gaziantep şehrindeki mekânsal dağılışı ve geleceği. *TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, 13-14 Ekim 2016, Ankara, Bildiriler içinde* (ss.392-400). Ankara: TÜCAUM.
- Stavrides, S. (2010). *Towards the city of thresholds*. Trento: Professional dreamers.
- Tekeli, İ. (2011). *Kent, kentli hakları, kentleşme ve kentsel dönüşüm*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Touraine, A. (2002). Eşitliklerimiz ve Farkındalıklarımızla Birlikte Yaşayabilecek miyiz? O. Kunal, (çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.
- Varady, D. P. (2005). *Desegregating the city: ghettos, enclaves, and inequality*. Albany, NY: SUNY.
- Vervoort, M. (2012). Ethnic concentration in the neighbourhood and ethnic minorities social integration, *Urban Studies*, 49(4), 897-915.
- Vuddamalay, V. (2007). Inner-city ethnic enclaves and irregular immigrant networks as new social spaces in global cities: a case-study of the 'little India' of Paris. E. Berggren, T. Likić-Brborić, G. Trimiklinitis (Ed.). *Irregular migration, informal labour and community: a challenge for Europe* içinde (ss. 283-293). Maastrich: Shaker Publishing.
- White, M. J. (1983). The measurement of spatial segregation. *American journal of sociology*, 88(5), 1008-1018.
- Wirth, L. 1927. The ghetto. *American Journal of Sociology*, 33(1), 57-71.
- Wissink, B. (2013). Enclave urbanism in Mumbai: An actor-network-theory analysis of urban (dis) connection. *Geoforum*, 47, 1-11.
- Wissink, B., Van Kempen, R., Fang, Y. ve Li, S. M. (2012). Living in Chinese enclave cities. *Urban Geography*, 33, 161-166.